

Nr 43.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom; given Stockholms slott den 9 februari 1923.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.

GUSTAF.

A. Åkerman.

Förslag

till

L a g

om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 (nr 247) angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas, att lagen den 20 maj 1921 angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom, vilken lag gäller tills vidare intill den 1 juli 1923, skall äga fortsatt tillämpning tills vidare intill den 1 juli 1924.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
8 januari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Åkerman:

»På förslag av enskilda motionärer antog 1921 års riksdag för sin del en lag av innehåll, att de inskränkningar i bolags och föreningars rätt att förvärva fast egendom, vilka jämlikt lagen den 4 maj 1906 gällde i fråga om de fyra nordligaste länen och Värmlands samt vissa delar av Kopparbergs och Gävleborgs län, i det väsentliga utsträcktes att avse jämväl övriga delar av riket. Efter det lagrådet blivit hört, utfärdades den 20 maj 1921 i överensstämmelse med riksdagens beslut *lag angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom*. Denna lag, vilken erhöll giltighet tillsvidare intill den 1 juli 1922, blev efter förslag av Kungl. Maj:t till 1922 års riksdag prolongerad för ett år. Dess giltighetstid tilländalöper följaktligen den 30 juni 1923.

Då jag nu avser att ånyo föreslå en utsträckning av giltighetstiden för nämnda lag, torde det tillåtas mig att ur allmänna synpunkter i korthet beröra några av de omfattande och betydelsefulla spörsmål, vilka kunna sammanföras under den gemensamma beteckningen jordfrågan. Vad jag härmed åsyftar är allenast att angiva det läge, i vilket reformarbetet på detta område för närvarande befinner sig.

De olika frågor, vilka rymmas inom den nyss antydda ramen, torde — särskilt med hänsyn till vad i vårt land under närvarande tid uppfattas såsom trängande behov — kunna grupperas efter vissa huvudlinjer. I förgrunden framträder önskemålet att genom bildandet av nya jordbruk kunna bereda utväg för en större del av landets befolkning att

av jordbruksnäringen vinna sin utkomst. Härtill sluter sig strävandet att för det jordbruksidkande folket skapa en tryggad ställning i den mån en sådan ej redan finnes. Slutligen riktas med nödvändighet uppmärksamheten å åtgärder, syftande till jordens utnyttjande på sådant sätt, att såväl den verkliga jordbrukarklassens som det allmännas intressen bliva tillvaratagna.

Vad först angår frågan om skapandet av nya jordbruk, har densamma sedan lång tid tillbaka varit föremål för statsmakternas omvårdnad genom de åtgärder, som vidtagits för att främja grundandet av egna hem å jordbruksduglig mark. Inom jordbruksdepartementet uppgöres för närvarande förslag till vissa ändrade bestämmelser för lån från egna-hemslånefonden. Emellertid torde redan genom de höjningar av maximalånegränsen, som vidtagits under senare år, i allmänhet vara sörjt för möjligheten att med nuvarande jordvärden skapa jordbruk av sådan betydelse, att innehavaren och hans familj skola kunna av jordbruket hava sitt uppehälle. Sedan år 1918 har därjämte i stigande omfattning pågått en kolonisationsverksamhet, avseende upplåtelse av mark för jordbruksändamål å kronoparker i Norrland och Dalarna. Under det sist förlutna året hava jämväl undersökts och förberetts upplåtelser av lämpliga odlingsmarker på kronoparker i rikets mellersta och södra delar. Dessa förberedelser fortsätta alltjämt.

De av mig omnämnda åtgärderna för bildande av nya jordbruk grunda sig å frivilliga upplåtelser. Alltmer framträder emellertid spörsmålet, huruvida en verklig och tillfredsställande lösning kan vinnas enbart på denna väg. För min del anser jag utan tvekan, att det bör stå i samhällets makt att, där så erfordras och därigenom icke åsidosättas andra intressen av än starkare berättigande, genom tvångsåtgärder bereda möjlighet till ett nödvändigt jordförvärv. Denna princip är sedan lång tid tillbaka erkänd i fråga om förvärv av jord för vissa särskilda ändamål, men den synes mig ock böra vinna tillämpning, då med jordförvärvet avses att till utkomstförhjälpa dem, som äro i behov av ett sådant stöd, eller då syftet är att främja jordens användande på ett för det allmänna gagneligt sätt. Givet är dock, att de lagstiftningsåtgärder, som kunna vara påkallade för detta ändamål, måste föregås av ett noggrant övervägande. Förslag i ämnet föreligga i jordkommissionens senaste, för kort tid sedan avlämnade betänkande. Detta är för närvarande föremål för vederbörande myndigheters granskning. Innan deras utlåtande inkommit, är jag icke i tillfälle att närmare uttala mig om de olika utvägar, som kunna erbjuda sig för frågans lösning.

Beträffande det av mig berörda önskemålet, att en mer tryggad

ställning må kunna beredas vissa grupper av jordbrukets idkare, vill jag erinra, att ett steg i denna riktning betecknas av den s. k. ensittarlagens genomförande. Denna lag har dock avseende endast å smålägenheter, väsentligen bostadslägenheter; en friköpsrätt av verkliga jordbruksfastigheter känner icke vår nuvarande lagstiftning. Frågan om införande av dylik rätt torde böra upptagas till omprövning i samband med de av mig nyss omförmälda förslagen till åtgärder för bildande av nya jordbruk. I fråga om nyttjanderättshavares ställning bör i detta sammanhang omnämnas, att chefen för jordbruksdepartementet denna dag torde komma att hos Kungl. Maj:t hemställa om inhämtande av lagrådets yttrande över ett inom jordbruksdepartementet utarbetat förslag till lag om åborätt. Syftet med detta förslag är i främsta rummet, att kronojord skall kunna upplåtas till nyttjande under former, som för innehavaren äro mer betryggande än nu gällande arrendelagstiftning medgiver. Med avseende å arrendatorer i allmänhet torde vissa spörsmål rörande deras rättsliga ställning bliva föremål för övervägande, sedan jordkommissionen, på sätt densamma blivit anbefallt genom Kungl. Maj:ts beslut den 24 sistlidne november, inkommit med principbetänkande i de till kommissionens behandling överlämnade frågor, i vilka utlåtande ännu icke avgivits.

Vad slutligen angår den tredje grupp av frågor, som tillhör kretsen av aktuella jordproblem, komma i betraktande nödiga åtgärder till förekommande av vanhävd av jord samt önskemålet att en självständig bondeklass må kunna bevaras vid sin besittning av jorden. I nära samband härmed står spörsmålet om ett ingripande på lagstiftningens väg mot en osund spekulation i jordbruksfastigheter. Dessa frågor äro i vårt land ingalunda nya. Med den s. k. norrlandslagstiftningen, vilken efterhand utsträckts till vissa delar av mellersta Sverige och slutligen, i fråga om förbudet mot bolags jordförvärv, provisoriskt till hela det övriga riket, åsyftades att inom ett begränsat tillämpningsområde råda bot för missförhållanden av nu antydd art. Ännu längre i detta avseende går det av jordkommissionen under fjolåret avlämnade förslaget till lag med bestämmelser angående rätt att förvärva och besitta fast egendom. Detta förslag avser att definitivt och med giltighet för hela riket begränsa bolags och ekonomiska föreningars rätt att förvärva fastighet samt att förhindra bondejordens övergång till personer, för vilka jorden är av intresse väsentligen såsom underlag för spekulation. Sitt syfte söker förslaget vinna — förutom genom särskilda bestämmelser mot lagens kringgående medelst bulvaner — genom att för bolag och föreningar stadga koncession såsom villkor för jordförvärv samt att, i fråga om enskilda personers förvärv av jordbruksfastighet genom köp, byte eller gåva, med vissa undantag

införa den ordning, att förvärvets bestånd göres beroende av att förvärvaren inom viss tid bosätter sig å fastigheten och under fem år i följd fortfar att vara bosatt å densamma. Tillstånd att utan iakttagande av vad sålunda föreskrivits besitta jordbruksfastighet skall enligt förslaget kunna meddelas av vederbörande länsstyrelse, därest till stöd för sådan ansökning kunna åberopas särskilda omständigheter. Detta lagförslag har varit underställt vissa myndigheter för granskning och har jämväl av åtskilliga enskilda sammanslutningar gjorts till föremål för uttalanden. I stort sett hava de avgivna yttrandena utmynnat i avstyrkande av förslaget. Spörsmålet om koncessionslagstiftning i fråga om jordförvärv kräver givetvis en allsidig och ingående prövning, innan till detsamma tages definitiv ståndpunkt. Det av jordkommissionen avgivna förslaget finner jag emellertid icke böra i sitt nuvarande skick läggas till grund för omedelbar lagstiftning.

Såsom ett vägande skäl för den av jordkommissionen förordade lagstiftningen i fråga om jordförvärv har angivits den spekulation, som äger rum i fråga om skogbärande fastigheter. Jag tillåter mig då erinra, att ett fullständigt förslag till ny skogslagstiftning redan blivit, på föredragning av chefen för jordbruksdepartementet, av Kungl. Maj:t remitterat till lagrådet för yttrande. Om detta lagförslag, vars syfte är att genomföra en i såväl det allmännas som den enskilde jordägarens intresse gagnelig skogshushållning å mark i enskild ägo, varder antaget av årets riksdag, torde på goda grunder kunna antagas, att därigenom skola kunna förhindras de mera svårartade fall av skogsskövling, som varit en verkan av fastighetsspekulationen, och att tillräckligt skydd skall beredas för de skogstillgångar, vilka erfordras för fastigheternas eget behov.

I fråga om en allmän lagstiftning rörande sättet för jordbrukets bedrivande å enskildas fastigheter föreligga sedan krisåren värdefulla erfarenheter från tillämpningen av då gällande provisoriska bestämmelser i detta avseende. Ett förslag till revision av den norrländska vanhävdslagstiftningen har utarbetats av särskilda sakkunniga inom justitiedepartementet, men alla de över detta förslag infordrade yttrandena hava ännu ej inkommit. För övrigt är frågan om en för hela landet gällande vanhävdslagstiftning föremål för utredning i jordkommissionen och torde således komma att behandlas i det principbetänkande, vilket, efter vad jag nyss omnämnde, inom kort tid är att förvänta från kommissionen.

Därest man anser sig icke böra redan nu slå in på den av jordkommissionen föreslagna koncessionslagstiftningen, synes nu gällande provisoriska förbud mot bolags och föreningars jordförvärv inom de lands-

delar, vilka icke äro underkastade norrlandslagstiftningen, böra tillsvidare upprätthållas. Härutinnan befinner jag mig i överensstämmelse med jordkommissionen, vilken i skrivelse den 7 december 1922 i anledning av remiss uttalat den uppfattning, att under förutsättning, att förslag till definitiv lagstiftning rörande rätten till jordförvärv icke kunde föreläggas 1923 års riksdag, giltighetstiden för nu ifrågavarande provisoriska lag borde ytterligare förlängas. Denna förlängning har synts mig böra tillsvidare avse ett år, och har jag i enlighet härmed låtit inom justitiedepartementet upprätta förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 (nr 247) angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.»

Föredraganden uppläser härefter berörda förslag, av den lydelse, bilaga¹⁾ till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att för det ändamål, § 87 regeringsformen omförmäler, lagrådets utlåtande över förslaget måtte inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

N. Cervin.

¹⁾ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 januari 1923.

Närvarande:

Justitierådet SUNDBERG, regeringsrådet THULIN, justitierådet CHRISTIANSSON, justitierådet STENBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet den 8 januari 1923, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 maj 1921 (nr 247) angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för justitiedepartementets lagavdelning, hovrättsrådet Axel Afzelius.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 9 februari 1923.*

Närvarande:

Statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Åkerman anmäler lag-
rådets den 15 januari 1923 avgivna utlåtande över det den 8 januari
1923 till lagrådet remitterade förslaget till lag om fortsatt tillämpning
av lagen den 20 maj 1921 (nr 247) angående förbud i vissa fall för bolag
och ekonomisk förening att förvärva fast egendom; därvid föredraganden
hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte,
jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till
antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga leda-
möter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konun-
gen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den
lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

N. Cervin.